

KOMPETENTLI YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK MUHANDISLARNING UMUMKASBIY TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISH

G‘ofirov Muzaffar Jumayevich

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti katta o‘qituvchisi

Shukurova Sohiba Abdig‘ani qizi

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti talabasi

Annotatsiya: Ta’lim sifati muammosini hal qilishda kompetentli yondashuvi tobora ko‘proq qo‘llanilmoqda, bu ta’lim mazmuni sifatini baholashni asosiy kompetensiyalarni o‘zlashtirish darajasiga yo‘naltiradi. Uni amalga oshirish oliy ta’limning bilim yo‘nalishlarini egallashga yordam beradi, ta’lim mazmuni, uning usullari va texnologiyalari to‘g‘risida yangi tasavvurga olib keladi.

Kalit so‘zlar: ta’lim sifati, kompetentli yondashuv, ta’limning kompetentli modeli, modul, mo‘dul tarkibi, modullarni baholash materiallari, o‘quv materiallari.

Muhandislik tafakkurining xususiyatlari kasbiy ta’limni mazmunan qurish zarurligini isbotlagan, tayyor bilimlarni uzatishga emas, balki ushbu bilimlarni topishni va uni haqiqiy kasbiy vaziyatlarni simulyatsiya qiladigan vaziyatlarda qo‘llashni o‘rganishga qaratilishi lozim.

Kasbiy ta’limni yangilashning asosiy yo‘nalishi bo‘lajak muhandisga o‘quv jarayonida faol yondashuvni shakllantirish, kasbiy faoliyatni yaxlit tizimli qurish tajribasini shakllantirishga, unda tizimli harakatlarga, yangi muammolar va vazifalarni hal qilishga hissa qo‘shish yo‘llarini topishdir.

Muhandislik ta’limi mazmunini qurishda yangicha yondashuv bitiruvchilarga kasbiy muhitdagi o‘zgarishlar dinamikasiga ham, tashqi mehnat bozori sharoitlariga ham tez moslashishga imkon beradi.

Ta'lim sifati muammosini hal qilishda kompetentli yondashuvi tobora ko'proq qo'llanilmoqda, bu ta'lim mazmuni sifatini baholashni asosiy kompetensiyalarni o'zlashtirish darajasiga yo'naltiradi. Uni amalga oshirish oliy ta'limning bilim yo'nalishlarini egallashga yordam beradi, ta'lim mazmuni, uning usullari va texnologiyalari to'g'risida yangi tasavvurga olib keladi.

Konseptual asoslar:

- bo'lajak muhandisni kasbiy tayyorlashning asosiy modellari haqida g'oyalar;
- "bo'lajak muhandisning kasbiy kompetentligi" tushunchasining mohiyatini tushunish;
- kasbiy muhandislik ta'limi jarayonida kasbiy kompetentlikni shakllantirish mantig'i;
- kasbiy muhandislik ta'limida qo'llaniladigan kompetensiyaga asoslangan yondashuvni ilmiy-metodologiyasini ishlab chiqish.

Ko'pincha, kompetensiya insonning murakkab madaniy o'xshash harakatlarni amalga oshirish qobiliyati sifatida belgilanadi. Britaniyalik psixolog J.Raven kompetensiyani ma'lum bir mavzu sohasidagi aniq harakatni samarali bajarish uchun zarur bo'lgan o'ziga xos qobiliyat va shu jumladan yuqori ixtisoslashgan bilimlar, maxsus turdagi ko'nikmalar, fikrlash usullari, shuningdek, o'z harakatlari uchun javobgarlikni tushunish uchun zarur bo'lgan o'ziga xos qobiliyat sifatida talqin qilishni taklif qildi. J.Raven kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy sharti qadriyatlarni aniqlash jarayoni odamlarning allaqachon mavjud bo'lgan fikrlari va his-tuyg'ularini aniqlash, mustahkamlash va rivojlantirish maqsadida amalga oshiriladigan rivojlanayotgan muhitni aniqladi. Kompetensiya faqat motivatsion muhitda rivojlanadi: agar u mazmunli bo'lmasa, bilimlarni baholash mantiqsiz hisoblanadi.

Kasbiy faoliyat jarayonidagi dialog (yoki unga taqlid qilish) nafaqat nazariy bilimlarni amaliyga o'tish uchun sharoit yaratadi, balki ko'proq malakani oshirish uchun zamin yaratadi. Kompetentlik paradigmasida nazariy bilimlar amaliy faoliyatni modellashtirish uchun birinchi o'ringa qo'yilishi kerakligini taklif qiladi. Jak Delors fikricha, kompetensiya-bu o'zingizni yaratish qobiliyatingizdir: bilishni o'rganing,

qilishni o‘rganing, birgalikda ishlashni o‘rganing, birgalikda yashashni o‘rganing deb ta’kidlaydi.

YE.Y.Ignatevning kompetentlik paradigmasida umumlashgan mazmun quyidagi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval

Bilimlar hajmi	faqat minimal va yetarli miqdordagi fundamental bilimlar belgilanadi, qolganlari ta’lim vazifalarining mohiyati bilan belgilanadi, shuning uchun u yo‘nalishlarda farq qilishi mumkin
Axborot-ta’lim jarayonining o‘rni	axborot-muammolarni hal qilish uchun intellektual faoliyat rivojlanadigan mavzu sohasi sifatida
O‘qituvchi-talaba, talaba-talaba o‘zaro ta’siri	birgalikdagi faoliyat o‘zaro ta’sirning subyekt-subyekt xususiyatini nazarda tutadi
Ijtimoiy-shaxsiy ta’lim	refleksiya asosida talabalar tomonidan qayd etiladigan ta’limning rejalashtirilgan natijasi
Subyektiv bilimlarni shakllantirish	faoliyat jarayonida namoyon bo‘ladi va tashxislanadi; shaxsiy bilimlar faoliyatni amalga oshirish shartidir
Ta’lim sifatini baholash	mazmunli bilim, shaxsiy bilimni oshirish
Ta’lim natijalarini baholash	olingan va amaliy bilimlarning sifati, faoliyat natijalari
Ta’lim natijasi	kompetentli

Ta’limning kompetentli modeli uchun:

- birinchidan, ta’lim natijasini "shaxsning ma’lum bir vaziyatda yetarli harakatlarga tayyorligini aniqlash. Insonning kasbiy faoliyatga tayyorligi fenomeniga ushbu faoliyatni amalga oshirish qobiliyati va motivi, uni amalga oshirish istagi kiradi;
- ikkinchidan, kompetensiyaga yo‘naltirilgan ta’limda o‘quv jarayonini tashkil etishning ma’nosi shunday shart-sharoitlarni yaratishdir, bunda yangi ma’lumotlar nafaqat rasmiy ravishda o‘zlashtiriladi, balki talabaning ichki resursining bir qismini

tashkil etadi, ya’ni. amaliyotning har xil turlarini o‘zlashtirish jarayonida faoliyat usullarini o‘zlashtirish mexanizmi ishlab chiqiladi;

•uchinchidan, talabalarning ilmiy yutuqlarini baholash aniq mezonlarga ega bo‘lgan oldindan belgilangan sifat standartiga asoslanadi.

Shunday qilib, ta’limda kompetentli yondashuv ta’lim natijalarini maqsadlarni belgilash, rejalashtirish, tashkil etish va baholashning an’anaviy tizimlarini qayta qurishni qamrab oladi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak.

1. Axborot jamiyatining zamonaviy tez o‘zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitida shaxsga qo‘yiladigan talablarga javob beradigan yangi ta’lim sifatiga erishish faoliyatning muayyan sohalarida kompetentlikka erishish bilan bog‘liq.

2. Kompetentlik insonning ajralmas xususiyati bo‘lib, uning bilim, ta’lim va hayotiy tajribadan, qadriyatlar va moyilliklardan foydalangan holda haqiqiy hayotiy vaziyatlarda yuzaga keladigan muammolar va tipik vazifalarni hal qilish qobiliyatini belgilaydi.

3. Bir-biri bilan o‘zaro aloqada bo‘lgan tayanch, asosiy va maxsus kompetensiyalar ma’lum bir ta’lim maydonidan foydalangan holda turli xil murakkablikdagi hayotiy kasbiy vazifalarni turli sharoitlarda hal qilish jarayonida namoyon bo‘ladi. O‘quv jarayonini tashkil etish orqali uyg‘unlik ta’minlanadi.

4. Kasbiy vazifalarning sanab o‘tilgan guruhlarini hal qilish tajribasi bo‘lajak muhandislarning umumkasbiy tayyorgarligini tashkil etish muammosini hal qilish uchun asosdir.

5. Kompetentlikni rivojlantirish darajasini baholashga imkon beradigan mezonlar o‘quv jarayonining o‘ziga singdirilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6108-son Farmoni. // – T.: 2020 y.
2. Azizxodjaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent, TDPU, 2003.
3. Ismailova Z.K. Pedagogika. Darslik. – Toshkent, Iqtisod-moliya, 2008.
4. Olimov Q.T., Abduquddusov O., Uzokova L., Axmedjonov M., Jalolova D. Kasb ta’limi uslubiyati. – Toshkent: Iqtisod moliya, 2006.
5. D.O.Himmataliyev, J.O.Hakimov, SH.S.Sharipova, M.F.To‘rayev, Z.Q.Murodova “ Formation of didaktik competence of students as a pedagogical problem” PSYCHOLOGY AND EDUCATION Scopus international journal № 1. 2021, yanvar.
6. M.J.G‘ofirov, “Integrated learning concept” ACADEMICIA An International Multidisciplinary Research Journal (Double Blind Refereed & Peer Reviewed Journal) № 1. 2021, yanvar.
7. M.J.G‘ofirov, “Requirements for general vocational training of engineering students” European multidisciplinary journal of modern science, Vol. 4, Published: 2022-03-08